

STOCKHOLM 3 september 2014

Utbildningsdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Synpunkter på remissen Utvärdering för utveckling - om utvärdering av skolpolitiska reformer

Lärarnas Riksförbund har beretts tillfälle att inkomma med synpunkter på rubricerad remiss.

Sammanfattande synpunkter

Förbundet välkomnar utredningens övergripande inriktning. Det är viktigt att det uppdrag den svenska skolan har utvärderas i syfte att förbättra verksamheten. Det system för nationell utvärdering som måste finnas behöver en tydligare struktur, där krav på utvärdering finns med från början när skolreformer planeras och beslutas.

Det finns starka argument för ett tydligare nationellt utvärderingssystem för skolan. Det sätt på vilket de stora skolpolitiska reformerna på 1990-talet planerades, beslutades och implementerades stämmer till eftertanke. Konsekvenserna av dessa reformer, som först nu uppmärksammas av statsmakten, har varit uppenbart ödesdigra för såväl kunskapsresultat och likvärdighet som för läraryrkets status.

Ett nationellt utvärderingssystem bygger, enligt förbundets mening, på att staten tar ett övergripande ansvar när det gäller målformulering och utvärdering, kombinerat med ett riktat uppdrag från staten direkt till lärare och rektorer att ansvara för undervisningen. Till detta hör att staten också måste ta det finansiella ansvaret för skolan, i syfte att säkra förutsättningarna för likvärdighet, något som inte berörs av föreliggande utredning.

Lärarnas Riksförbund tillstyrker följande förslag:

- att ett nationellt ramverk för utvärdering av skolan etableras
- att möjligheterna att bedriva försöksverksamhet utökas
- att en utredning tillsätts för att analysera hur det nationella uppföljningssystemet kan modifieras så att det blir möjligt att mäta trender vad gäller kunskapsresultat
- att Skolverkets statistikuppföljningsansvar utvecklas

Lärarnas Riksförbund avstyrker följande förslag:

- Inrättandet av ett råd för utvärdering av skolan. Förbundet föreslår istället ett utvidgat uppdrag för IFAU.

Lärarnas Riksförbund föreslår följande:

- att de statistikkraV som gäller för offentligdrivna skolor även ska gälla för privata skolor. Skattepengarnas användning inom skolväsendet ska vara transparent, oavsett huvudman.

Specifika synpunkter på utredningens förslag

Ett nationellt ramverk för utvärdering av skolan

Det är viktigt att förutsättningarna för skolpolitiska reformer ligger fast inom ett ramverk för hur en reform ska planeras, beslutas, implementeras och slutligen utvärderas. Detta begränsar ingalunda möjligheterna att genomdriva reformer, men tydliggör rollfördelning (ansvar) och att det konkret finns förutsättningar för att verkligen genomföra en reform av ett visst slag.

Ett sådant ramverk ökar olika aktörers medvetenhet om vad som krävs för att en reform ska lyckas, exempelvis när det gäller att tillföra relevanta resurser. Sådana resonemang blir nödvändiga om det finns en tydlig utvärderingsstruktur att följa. Därför kan förslaget om ett nationellt ramverk vara rätt väg. Det kräver givetvis en noggrann utredning om vad exakt ett sådant ramverk ska innefatta.

Förbundet anser att IFAU bör vara involverat i framtagandet av ett sådant ramverk, då myndigheten redan idag formellt är involverad i utvärderingen av skolreformer.

Möjligheterna att bedriva försöksverksamhet

Viktigare och mer omfattande skolreformer bör, utöver att föregås av ett grundligt och sakligt utredningsförfarande, vara föremål för begränsad utprovning i form av försöksverksamhet eller stegvis införande.

Att någonting ser bra ut i ett utredningsunderlag är inte detsamma som att implementeringen blir lyckosam i praktiken. Flera misstag skulle kunna undvikas om tidigare reformer provats ut före en fullskalig implementering. I nära tid gäller det exempelvis reformerna om skriftliga omdömen i grundskolan och fler nationella prov. Det är uppenbart att det utredningsunderlag som låg till grund för reformerna inte på ett tillfredsställande sätt fångade sådant som lärarnas ökade arbetsbelastning.

Inte heller förutsåg man på utredningsstadiet att de resurser som ändå avsattes för nationella prov inte skulle användas av de som ansvarade för genomförandet, vilket påverkat reformens utfall. Detta kunde ha fångats upp via en avgränsad försöksverksamhet, i syfte att justera reformen.

Det måste naturligtvis finnas tydliga regler om vad som ska gälla vid försöksverksamhet. En sådan regel bör, enligt förbundets mening, vara professionens deltagande i hela processen.

Förbundet anser att utredningens förslag om att se över Skollagens formuleringar kring försöksverksamheter bör bejakas.

Utred det nationella uppföljningssystemet

Hela det nationella uppföljningssystemet behöver ses över. Det måste, inom ramen för detta system, vara möjligt att följa kunskapsresultatens utveckling över tid. De internationella undersökningarna mäter endast vissa, om än viktiga, aspekter av det som finns formulerat i de svenska styrdokument. Exakt på vilket sätt det ska vara möjligt att mäta trender, och hur omfattande detta arbete ska vara, måste utredas vidare.

Lärarnas Riksförbund anser att det är mycket viktigt att ett nationellt uppföljningssystem, bestående av olika obligatoriska moment, måste ha stark legitimitet hos både lärarna och elever. Det måste vara rätt förmågor och kunskaper som testas och mäts, samt att själva genomförandet inte får inverka negativt på ordinarie undervisning och lärarnas arbetsbörda. Detta utgör viktiga argument för en översyn av systemet.

Skolverkets statistikuppföljningsansvar bör utvecklas

Skolverket är den myndighet som ansvarar för sammanställning och presentation av skolstatistik. Insamlandet sker via Statistiska centralbyrån. En översyn behöver göras för att se vilka uppgifter som i framtiden behöver samlas in och presenteras.

Förbundet upplever att dagens system har flera allvarliga brister. Rätt uppgifter samlas inte in. Dels finns det problem i det insamlade materialet, dels finns flera luckor om sådant som inte samlas in.

Ett exempel på material som samlas in, men är behäftat med stora brister, är kostnadsstatistiken. Kommunerna ska fylla i årliga så kallade räkenskapssammandrag där kostnader för den pedagogiska verksamheten redovisas. Denna kostnadsstatistik är svår att hantera då allför stora kostnadsposter inte redovisas. Det gäller bland annat administrationskostnader och annat som bakas in i

den kostnadspost som kallas ”övrigt” och utgör en stor andel av skolans totalkostnad.

Exempel på viktig statistik som borde samlas in är uppgifter som rör olika dimensioneringsaspekter av såväl skolan som personalen. I och med lärarlegitimationen bör statistiken över lärarbehörighet och dimensionering förbättras avsevärt, men prognoser måste också kunna göras för annan skolpersonal, såsom rektorer och elevhälsa.

Andra data som behöver samlas in är sådant som ingår i internationella jämförelser, exempelvis uppgifter om klasstorlekar och undervisningstid. Detta är uppgifter som även skulle fylla en viktig funktion inom ramen för nationell uppföljning.

Förslaget om inrättandet av ett råd för utvärdering av skolan bör avslås

Utredningens förslag om att inrätta ett råd för utvärdering av skolan är i sin grundtanke riktigt. Det är viktigt att en aktör har ett samlat ansvar för den nationella utvärderingen. Det är rimligt, precis som utredningen konstaterar, att denna uppgift bör ligga utanför skolväsendet, alltså inte på Skolverket.

Utredningen konstaterar vidare att IFAU endast bistår regeringen med effektutvärderingar av skolreformer, och att myndigheten därför inte lämpar sig för det helhetsansvar som utredningen föreslår. Här gör Lärarnas Riksförbund en annan bedömning. IFAU är knutet till Uppsala universitet och den utvärderingskompetens som finns vid myndigheten är av mycket hög kvalitet. Det borde därför inte vara problematiskt att ge IFAU det uppdrag som utredningen föreslår att ett särskilt råd borde få.

De aktörer som utredningen vill ska vara knutna till rådet, exempelvis lärarorganisationerna, kan med fördel knytas till IFAU. Förbundet avslår följaktligen förslaget om att inrätta ett särskilt råd för utvärderingen av skolan. IFAU bör, enligt förbundets mening, kunna hantera det uppdrag som utredningen här förespråkar.

LÄRARNAS RIKSFÖRBUND

Bo Jansson
Förbundsordförande

Olof Lundborg
Utredare